

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Kraków dnia 21 września 2016 r.

Sąd Okręgowy w Krakowie, I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący: SSO Wojciech Żukowski

Protokolant: starszy protokolant Marzena Stępkowska

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 7 września 2016 r. w Krakowie

sprawy z powództwa W. Ś.

przeciwko K. Ś.

o zapłatę zachowku

I. zasądza od pozwanego K. Ś. na rzecz powoda W. Ś. kwotę 45888 zł. 59 gr. (słownie: czterdzieści pięć tysięcy osiemset osiemdziesiąt osiem złotych pięćdziesiąt dziewięć groszy) z ustawowymi odsetkami liczonymi od dnia 26 maja 2015 r. do dnia zapłaty,

II. w pozostałym zakresie powództwo oddala,

III. zasądza od pozwanego K. Ś. na rzecz powoda W. Ś. kwotę 2539 zł. 45 gr. (słownie: dwa tysiące pięćset trzydzieści dziewięć złotych czterdzieści pięć groszy) tytułem zwrotu kosztów postępowania,

IV. zasądza od powoda W. Ś. na rzecz pozwanego K. Ś. kwotę 1535 zł. 40 gr. (słownie: jeden tysiąc pięćset trzydzieści pięć złotych czterdzieści groszy) tytułem zwrotu kosztów postępowania,

V. przyznaje od Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Krakowie na rzecz adwokata K. K. kwotę 1888 zł. 55 gr. (słownie: jeden tysiąc osiemset osiemdziesiąt osiem złotych pięćdziesiąt pięć groszy) tytułem zwrotu części kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu,

VI. nakazuje ściągnąć od powoda W. Ś. z roszczenia zasądzonego w pkt I sentencji na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Krakowie kwotę 2883 zł. 01 gr. (słownie: dwa tysiące osiemset osiemdziesiąt trzy złote jeden grosz) tytułem części kosztów tymczasowo pokrytych przez Skarb Państwa,

VII. nakazuje ściągnąć od pozwanego K. Ś. na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Krakowie kwotę 3877 zł. 64 gr. (słownie: trzy tysiące osiemset siedemdziesiąt siedem złotych sześćdziesiąt cztery grosze) tytułem części kosztów tymczasowo pokrytych przez Skarb Państwa.

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 15 września 2014 r. (sprecyzowanym pismem z dnia 26 marca 2015 r.) powód W. Ś. wniósł o zasądzenie od pozwanego K. Ś. kwoty 80.000 zł. z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia powództwa do dnia zapłaty oraz o zasądzenie zwrotu kosztów postępowania według norm przepisanych.

Na uzasadnienie żądania podał, że spadkodawczyni Z. Ś. zmarła jako wdowa dnia 21 września 2010 r. i ustanowiła jedynym spadkobiercą syna K. Ś.. Powód i pozwani są synami spadkodawczyni i w braku testamentu każdy dziedziczyłby w 1/2 części. W skład spadku wchodzi lokal o wartości 320 000 zł. zatem powodowi należy się zachówek w kwocie 80 000 zł. Życzeniem spadkodawczyni było aby pozwany zakupił na rzecz powoda pokój z kuchnią. Ponadto pozwany miał przez rodziców wyprawione wesele, zakupił dwa samochody i otrzymał inne darowizny.

W złożonej w dniu 2 czerwca 2015 r. odpowiedzi na pozew pozwany wniósł o oddalenie powództwa i o zasądzenie kosztów postępowania sądowego.

Zarzucił, że pozwany kilkakrotnie odbywał karę pozbawienia wolności za psychiczne i fizyczne znęcanie się nad matką. Oświadczył, że powód i pozwany otrzymał pieniądze z akcji (...) w kwotach 3500 zł. każdy. Powód od 2010 r. utrudnia pozwanemu dostęp do mieszkania oraz wynajmuje sam mieszkanie i groził pozwanemu pozbawieniem życia. Zachowania powoda uzasadniałyby wydziedziczenie a tym samym roszczenie o zachówek jest sprzeczne z art. 5 k.c.

Na rozprawie w dniu 4 listopada 2015 r. pełnomocnik pozwanego podniósł zarzut uznania powoda za niegodnego dziedziczenia oraz złożył zarzut potrącenia kwoty 49.600 zł. za okres od 1 października 2010 r. do dnia 4 listopada 2015 r. korzystania przez powoda z lokalu należącego do pozwanego. Zarzut potrącenia podtrzymał osobiście powód na tej rozprawie (czas rozprawy 00:29:53).

Pozwany zakwestionował wysokość kwoty powołanej przez pozwanego do potrącenia.

Na rozprawie w dniu 16 maja 2016 r. powód złożył pismo procesowe i ostatecznie oświadczył (czas rozprawy 00:20:15), że pismo to stanowi pozew o uznanie powoda za niegodnego dziedziczenia. Żądanie to wyłączono do osobnego rozpoznania i rozstrzygnięcia (00:20:55).

Bezspornym było, że ojciec stron zmarł w 1995 r. a wykupienie lokalu nastąpiło po jego śmierci (rozprawa z dnia 4 listopada 2015 r. czas: 00:14:53 i nast.). Bezspornym było, że pozwany otrzymał od rodziców samochód marki 1. w 1980 r. (k. 119 czas rozprawy 01:12:10). Bezspornym było, że spadkodawczyni otrzymaną ze sprzedaży akcji kwotę 7000 zł. przekazała po połowie powodowi i pozwanemu.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

W. Ś. jest synem Z. Ś..

Dowód: - odpis aktu urodzenia, k. 3

Z. Ś. sfinansowała wesele K. Ś. oraz podarowała mu obrączki ślubne.

Dowód: - zeznania świadka M. N., k. 118

Z. Ś. zmarła dnia 21 września 2010 r. Spadek po niej nabył na podstawie testamentu z dnia 12 grudnia 2007 r. syn spadkodawczyni K. Ś. w całości.

Dowód: - odpis postanowienia, k. 4

Z. Ś. była do śmierci właścicielką lokalu mieszkalnego przy ul. (...) w K. objętego księgą wieczystą (...). Wartość tego lokalu według stanu na dzień otwarcia spadku i cen aktualnych wynosi 251113 zł.

Dowód: - opinia biegłego, k. 170

Możliwy do uzyskania czynsz najmu lokalu mieszkalnego przy ul. (...) w K. wynosi 1220 zł. miesięcznie.

Dowód: - opinia biegłego, k. 170

Wartość rynkowa samochodu Ł. rocznik 1977 r. według stanu na 1980 r. i cen aktualnych wynosi 3500 zł.

Dowód: - opinia biegłego, k. 183

W. Ś. mieszkał w lokalu przy ul. (...) z Z. Ś. aż do jej śmierci. Po śmierci Z. Ś. nadal w lokalu zamieszkiwał, z tym że na okres 2 lat wyjechał do B. ale nadal miał klucze do mieszkania i do niego przyjeżdżał. Niekiedy udostępniał lokal osobom trzecim. K. Ś. nie sprzeciwiał się korzystaniu przez W. Ś. z lokalu aż do września 2014 r. i oczekiwał, że W. Ś. będzie opłacał opłaty administracyjne oraz, że będzie mu z tytułu zamieszkiwania opłacał jakieś nieokreślone co do wysokości kwoty.

Dowód: - przesłuchanie powoda, k. 233

- częściowo przesłuchanie pozwanego, k. 233-234

- zeznania świadka H. C., k. 232-233

W dniu 8 lutego 2001 r. Z. Ś. złożyła wniosek o skierowanie W. Ś. na leczenie odwykowe. Wniosek oddalono postanowieniem z dnia 25 kwietnia 2001 r.

Wyrokiem z dnia 18 lipca 2006 r. W. Ś. został skazany na karę pozbawienia wolności za znęcanie psychiczne i fizyczne nad Z. Ś. oraz orzeczono umieszczenie go w zamkniętym zakładzie przeciwalkoholowego leczenia odwykowego.

Wyrokiem z dnia 18 kwietnia 2008 r. W. Ś. został skazany na karę pozbawienia wolności za znęcanie psychiczne i fizyczne nad Z. Ś. oraz orzeczono umieszczenie go w zamkniętym zakładzie przeciwalkoholowego leczenia odwykowego.

Wyrokiem z dnia 14 lipca 2008 r. W. Ś. został skazany na karę pozbawienia wolności za znęcanie psychiczne i fizyczne nad Z. Ś..

Wyrokiem z dnia 27 października 2009 r. W. Ś. został skazany na karę pozbawienia wolności za znęcanie psychiczne i fizyczne nad Z. Ś..

Postanowieniem z dnia 22 października 2012 r. odmówiono wszczęcia dochodzenia z zawiadomienia K. Ś. w sprawie o nieopuszczenie w dniu 22 maja 2012 r. w K. lokalu mieszkalnego położonego przy ul. (...) wbrew żądaniu uprawnionego, a to K. Ś..

Wyrokiem z dnia 17 stycznia 2013 r. W. Ś. został skazany na karę pozbawienia wolności za groźby kierowane przeciwko K. Ś. oraz osobom jemu najbliższym.

Dowód: - akta III RNs 125/01/S

- akta XIV K 586/06/S

- akta XIV K 248/08/S

- akta XIV K 711/09/K

- akta 2 Ds. 779/12

- akta II K 1163/12

Przy ustalaniu stanu faktycznego oparł się sąd na dowodach z dokumentów publicznych – aktach spraw sądowych, postanowieniu o stwierdzeniu nabycia spadku, odpisie aktu urodzenia – które nie były kwestionowane przez strony i stanowiły dowód na okoliczności urzędowo w tych dokumentach stwierdzone.

Ustalając wartość lokalu stanowiącego składnik majątku spadkowego oraz wysokość możliwego do uzyskania czynszu najmu tego lokalu oparł się sąd na dowodzie z opinii biegłego B. W., a ustalając wartość samochodu będącego przedmiotem darowizny na rzecz pozwanego oparł się sąd na opinii biegłego A. T.. Opiniom tym dał wiarę w całości. Biegli wykonali opinie zgodnie z odezwaniami. Sporządzone opinie, po dodatkowych wyjaśnieniach na rozprawie, są zrozumiałe i nie wykazują błędów logicznych, zaś biegli w sposób wyczerpujący odpowiedzieli na pytania stron podczas ustnych wyjaśnień do opinii.

Co do kwestii darowizny obrączek i sfinansowania wesela pozwanego oparł się sąd na niepopadających w tym zakresie w sprzeczność z pozostałym materiałem dowodowym zeznaniach świadka M. N.. Nie czyniono ustaleń w oparciu o zeznania świadka T. R. gdyż świadek nie miał wiadomości co do okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia. Oddalono wnioski o przesłuchanie świadków P. K. i J. M. gdyż okoliczności, których przesłuchanie miało dotyczyć nie miały znaczenia dla rozstrzygnięcia. Pominięto przesłuchanie świadka E. R. wobec niewskazania prawidłowego adresu świadka i cofnięcia wniosku o jego przesłuchanie (k. 133).

Ustalając okoliczności dotyczące korzystania przez powoda z lokalu przy ul. (...) oparł się sąd w pierwszej kolejności na dowodzie z przesłuchania powoda. Zeznaniami tym sąd dał wiarę gdyż były one treściwe, konsekwentne i jasne i nie popadały w sprzeczność z zeznaniami świadka H. C. zeznającej co do tych samych okoliczności.

W konfrontacji z powyższym materiałem dowodowym dał sąd wiarę zeznaniom pozwanego jedynie w takim zakresie, w jakim nie popadały one w sprzeczność z powyższej wskazanymi zeznaniami powoda. Zeznaniami pozwanego ocenić należy jako niespójne. Twierdził bowiem z jednej strony pozwany, że nie wyrażał powodowi zgody na zamieszkiwanie w lokalu ani nie akceptował jego zamieszkiwania (00:41:04). Jednocześnie jednak zeznał, że powód miał mu płacić co jakiś czas za zajmowanie mieszkania (00:50:13) oraz, że nie żądał od powoda opuszczenia mieszkania, ani ustnie (gdyż miał się obawiać agresji powoda) ani pisemnie (00:41:04). W takim stanie rzeczy ocenić należy, że w rzeczywistości pozwany aż do około września 2014 r. (o czym zeznał powód - 00:36:20) nie ujawnił w sposób stanowczy wobec powoda żądania opuszczenia lokalu, co powód mógł zasadnie interpretować (w kontekście okoliczności, że strony oprowadziły negocjacje co do dalszego losu mieszkania – zeznania powoda (00:53:30)), jako zgodę na zamieszkiwanie przezeń w lokalu.

Sąd zważył co następuje:

Zgodnie z art. 991 k.c. zstępnym, małżonkowi oraz rodzicom spadkodawcy, którzy byliby powołani do spadku z ustawy, należą się, jeżeli uprawniony jest trwale niezdolny do pracy albo jeżeli zstępny uprawniony jest małoletni - dwie trzecie wartości udziału spadkowego, który by mu przypadął przy dziedziczeniu ustawowym, w innych zaś wypadkach - połowa wartości tego udziału (zachówek). Jeżeli uprawniony nie otrzymał należnego mu zachowku bądź w postaci uczynionej przez spadkodawcę darowizny, bądź w postaci powołania do spadku, bądź w postaci zapisu, przysługuje mu przeciwko spadkobiercy roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku albo do jego uzupełnienia.

Spadkodawczyni Z. Ś. zmarła dnia 21 września 2010 r. Spadek po niej nabył na podstawie testamentu z dnia (...) syn spadkodawczyni K. Ś. w całości. Powód jest synem spadkodawczyni, a zatem osobą, która byłaby powołana do dziedziczenia z ustawy w 1/2 części. Zgodnie z art. 991 § 1 k.c. przysługuje mu zatem zachówek w wysokości 1/2 wartości udziału, który dziedziczyłby z ustawy.

Zarzut, że powodowi nie przysługuje zachówek z uwagi na fakt, iż jest niegodny dziedziczenia nie mógł być uwzględniony w niniejszym postępowaniu. Skutki niegodności dziedziczenia z przyczyn określonych w art. 928 k.c. nie następują z mocy samego zaistnienia okoliczności wskazanych w tym przepisie, ale dopiero z chwilą uprawomocnienia się konstytucyjnego wyroku sądowego uznającego spadkobiercę za niegodnego dziedziczenia. Nie jest zatem dopuszczalne zgłoszenie żądania spadkobiercy za niegodnego w drodze zarzutu (bez uprzedniego uzyskania prawomocnego wyroku uznającego tego spadkobiercę za niegodnego) branego pod uwagę jako przesłanka rozstrzygnięcia w innym postępowaniu, np. w postępowaniu o zapłatę zachowku. Zatem już choćby z przyczyny braku

prawomocnego wyroku uznającego powoda za niegodnego dziedziczenia po spadkodawczyni kwestia czy zachodziły przesłanki z art. 928 k.c. nie mogła wpłynąć na rozstrzygnięcie w niniejszej sprawie. Zauważyć nadto należy, że powództwo o uznanie za niegodnego dziedziczenia podlega ograniczeniu terminem prekluzyjnym (tj. terminem uwzględnianym przez sąd z urzędu) przewidzianym w art. 929 k.c., który to termin wynosi rok od dowiedzenia się o przyczynie niegodności, nie później niż trzy lata od otwarcia spadku. Ponieważ spadek otworzył się w dniu 21 września 2010 r. to termin ten upływał z dniem 21 września 2013 r. Zatem termin ten już upłynął zarówno w dniu, w którym pełnomocnik pozwanego ostatecznie sprecyzował, że pozwany składa powództwo o uznanie powoda za niegodnego dziedziczenia (16 maja 2016 r.), jak i w dniu, w którym pełnomocnik pozwanego oświadczył, że składa zarzut niegodności dziedziczenia (4 listopada 2015 r.), jak i w dniu złożenia odpowiedzi na pozew (2 czerwca 2015 r.). Nawet gdyby pozwany wytoczył powództwo o uznanie powoda za niegodnego dziedziczenia, to już tylko z przyczyny upływu terminu z art. 929 k.c. powództwo to nie mogłoby podlegać uwzględnieniu. Natomiast wyłączony do osobnego rozpoznania pozew o uznanie powoda za niegodnego dziedziczenia zawarty w piśmie z dnia 16 maja 2016 r. został zarejestrowany do sygn. akt I C 961/16 i prawomocnie zwrócony zarządzeniem z dnia 5 lipca 2016 r. W tym stanie rzeczy nie można uznać aby powodowi nie należał się zachówek z uwagi na niegodność dziedziczenia.

W chwili otwarcia spadku w skład majątku spadkowego wchodził lokal mieszkalny objęty księgą wieczystą (...) o wartości rynkowej według stanu na dzień otwarcia spadku a cen aktualnych w wysokości 251113 zł. Lokal ten w całości stanowił własność spadkodawczyni, albowiem nabyła go już po śmierci jej współmałżonka. Wartość tego lokalu, jako składnika spadku, podlegała zatem uwzględnieniu przy obliczaniu wysokości należnego powodowi zachowku.

Zgodnie z art. 993 k.c. przy obliczaniu zachowku nie uwzględnia się zapisów zwykłych i poleceń, natomiast dolicza się do spadku, stosownie do przepisów poniższych, darowizny dokonane przez spadkodawcę. Z ustalonego stanu faktycznego wynika, że spadkodawczyni darowała obu powodom kwoty po 3500 zł. uzyskane ze sprzedaży akcji. Fakt dokonania tych darowizn był pomiędzy stronami bezsporny, a powód nie wykazał żadnym wiarygodnym materiałem dowodowym aby zwrócił spadkodawczyni tę kwotę. Zatem obie te darowizny podlegają doliczeniu do substratu zachowku. Z ustalonego stanu faktycznego wynika nadto, że pozwany otrzymał również od rodziców w darowiźnie samochód o wartości według stanu na chwilę dokonania darowizny a cen aktualnych 3500 zł. zatem jako darowizna podlegająca doliczeniu do substratu zachowku po spadkodawczyni podlega połowa tej kwoty.

Natomiast okoliczność, iż pozwany otrzymał w darowiźnie od spadkodawczyni obrączki ślubne oraz że rodzice ponieśli koszty wesela pozwanego nie mogły wpływać na wysokość zachowku. Przysporzenia te należy ocenić jako drobne darowizny przyjęte w danych stosunkach, co - zgodnie z art. 994 par. 1 k.c. - wyklucza dopuszczalność doliczenia ich wartości do substratu zachowku.

Łączna wartość składników majątku spadkowego i podlegających doliczeniu darowizn wynosi zatem 261613 zł. Powód dziedziczyłby z ustawy w 1/2 części, a zatem wartość udziału powoda wynosiłaby 130806,50 zł. Powodowi należałby się zatem zachówek w wysokości 65403,25 zł. Zaliczeniu na poczet należnego powodowi zachowku podlega, zgodnie z art. 991 par. 2 k.c., darowizna otrzymana od spadkodawczyni w kwocie 3500 zł. Powodowi przysługuje zatem obecnie roszczenie o uzupełnienie zachowku w wysokości połowy tej kwoty, a zatem w kwocie 61903 zł. 25 gr.

Bezasadny okazał się podniesiony przez stronę pozwaną zarzut naruszenia przez powoda zasad współżycia społecznego. Podkreślić należy, że instytucja zachowku ma bardzo silne podłoże etyczne i stanowi wyraz obowiązków moralnych spadkodawcy w stosunku do członków jego najbliższej rodziny. Zatem oddalenie powództwa o zachówek z uwagi na naruszenie przez dochodzącego tego roszczenia zasad współżycia społecznego może nastąpić jedynie w rażących wypadkach. Nadto możliwość taka z założenia nie powinna zachodzić w wypadkach gdy fakty mające przemawiać za naruszeniem zasad współżycia społecznego uzasadniałyby wydziedziczenie spadkobiercy albo uznanie go za niegodnego dziedziczenia. Uwzględnienie takich faktów w ramach zarzutu naruszenia zasad współżycia społecznego prowadziłoby bowiem do obejścia uregulowań określających rygory prawne skutecznego wydziedziczenia i skutecznego uznania za niegodnego dziedziczenia. Odnosząc powyższe do realiów niniejszej sprawy należy uwzględnić, że wprawdzie powód został kilkakrotnie skazany, w tym w warunkach powrotu do przestępstwa, za przestępstwo znęcania nad spadkodawczynią. Wszelako fakt dopuszczenia się przestępstwa przeciwko spadkodawcy

mógłby zostać powołany na uzasadnienie złożonego skuteczne i w terminie powództwa o uznanie powoda za niegodnego dziedziczenia, względnie na fakty te spadkodawczyni mogła się powołać dokonując wydziedziczenia powoda. Powództwo takie skutecznie złożone nie zostało a pozwany nie twierdził aby spadkodawczyni wydziedziczyła powoda. Przyjęcie faktu kilkukrotnego skazania powoda za przestępstwo znęcania nad spadkodawczynią za uzasadnienie uwzględnionego w niniejszej sprawie zarzutu naruszenia zasad współżycia społecznego prowadziłoby do obejścia przepisów art. 928 i 929 k.c., gdyż wywołałoby skutki podobne do takich, jakie ustawa wiąże z uznaniem za niegodnego dziedziczenia (w realiach niniejszej sprawy – pozbawieniem prawa do zachowku) bez zachowania rygorów prawnych (w szczególności terminu prekluzyjnego z art. 929 k.c.) przewidzianych dla skutecznego uznania za niegodnego dziedziczenia. Uwzględnić nadto należało, że wprawdzie spadkodawczyni sama zawiadamiała o przestępstwach na jej szkodę popełnianych przez powoda, to jednak – pomimo kilkukrotnego skazania powoda – nie tylko nie wydziedziczyła go (ograniczając się jedynie do powołania pozwanego na swojego jedynego spadkobiercę) ale nawet tolerowała dalsze wspólne zamieszkiwanie z powodem. W tym stanie rzeczy jest wysoce wątpliwym czy spadkodawczyni kiedykolwiek chciała powoda pozbawić prawa do zachowku, a zasadniczo kompetencję do decydowania o przysługiwaniu uprawnienia do zachowku ma – w granicach zakreślonych przez art. 1008-1010 k.c. – sam spadkodawca. Skoro zaś spadkodawczyni, znając okoliczności które mogły uzasadniać wydziedziczenie spadkodawcy, wydziedziczenia (pomimo sporządzenia przez nią testamentu) nie dokonała, to oddalenie powództwa o zachowek z powołaniem się na te okoliczności, jako mające uzasadniać zarzut naruszenia zasad współżycia społecznego, wypaczałoby wolę spadkodawczyni ujawnioną w testamencie, co popadałoby w sprzeczność z dyrektywą zawartą w art. 948 k.c.

Relacje panujące pomiędzy powodem a pozwanym w okresie po otwarciu spadku nie uzasadniają uznania, że powód żądając zachowku nadużywa swojego prawa. W szczególności fakt zamieszkiwania przez powoda wbrew woli pozwanego przez pewien czas w lokalu wchodzącym w skład spadku został uwzględniony poprzez uwzględnienie zarzutu potrącenia z zachowkiem roszczenia pozwanego o wynagrodzenie za bezumowne korzystanie z lokalu. Konflikty pomiędzy powodem a pozwanym same w sobie nie uzasadniają oddalenia żądania zachowku. Również aktualna sytuacja majątkowa pozwanego nie wskazuje na to, aby konieczność zapłaty zachowków powodowi wiązała się dla niego z uszczerbkiem zagrażającym podstawom jego egzystencji. Z ustalonego stanu faktycznego wynika, że pozwany nie wykorzystuje odziedziczonego lokalu na zaspokajanie swoich potrzeb mieszkaniowych. Już zatem w oparciu o ten składnik majątkowych ma zatem środki na to, aby zgromadzić środki niezbędne do zapłaty należnego powodowi zachowku.

Częściowo zasadny okazał się natomiast zarzut potrącenia zgłoszony przez pozwanego. Z ustalonego stanu faktycznego wynika, że powód korzystał po śmierci spadkodawczyni z lokalu wchodzącego w skład spadku i stan taki trwa do chwili obecnej. Przeprowadzone postępowanie dowodowe prowadzi do przekonania, że stan taki powód początkowo akceptował, co wyklucza dopuszczalność żądania przez powoda wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z lokalu przez pozwanego na podstawie art. 224 par. 2 w zw. z art. 225 k.c. albowiem zgoda powoda - choćby wyrażona konkludentnie poprzez tolerowanie zamieszkiwania przez powoda w mieszkaniu – stanowi o istnieniu po stronie powoda tytułu prawnego do korzystania z lokalu, w postaci użyczenia tego lokalu. Przeprowadzone postępowanie dowodowe daje podstawę do ustalenia, że pozwany dopiero około września 2014 r. ujawnił wobec powoda, że nie chce aby powód dalej w mieszkaniu zamieszkiwał. Takie zachowanie się pozwanego należy ocenić jako wypowiedzenie pozwanemu tego stosunku użyczenia, a jego skutkiem – zgodnie z art. 365[1] k.c. – było ustanie tytułu prawnego przysługującego powodowi do zajmowania lokalu, tak, że poczynając od października 2014 r. jego władztwo nad lokalem nabrało charakteru bezumownego korzystania z lokalu, z którego to tytułu przysługują powodowi roszczenia o wynagrodzenie na podstawie art. 224 par. 2 w zw. z art. 225 k.c. Zatem pozwanemu przysługiwała względem powoda wierzytelność o wynagrodzenie za bezumowne korzystanie z lokalu za okres od października 2014 r. do 4 listopada 2015 r. Ponieważ rynkowy czynsz najmu lokalu wynosił w tym okresie – co wynika z opinii biegłego – 1220 zł. miesięcznie, wierzytelność powoda wyniosła 16022 zł. 66 gr. (tj. (13 miesięcy x 1220 zł. = 15860 zł.) + (4 dni miesiąca listopada 2015 r. tj. 14/30 x 1220 zł. = 162,66 zł.) = 16022 zł. 66 gr.). Wskutek złożenia przez pozwanego oświadczenia o potrąceniu tej wierzytelności z wierzytelnością powoda o uzupełnienie zachowku obie wierzytelności umorzyły się

nawzajem – zgodnie z art. 498 par. 2 k.c. – do wysokości wierzytelności niższej, co oznacza, że według stanu na chwilę zamknięcia rozprawy powodowi należy się tytułem uzupełnienia zachowku kwota 45880,59 zł.

Odsetki za opóźnienie w zapłacie zasądzono od dnia 26 maja 2015 r. (tj. dnia następnego po dniu doręczenia pozwanemu pozwu w niniejszej sprawie – 25 maja 2015 r. (k. 39) - co należało potraktować jako równoznaczne z doręczeniem stronie pozwanej wezwania do zapłaty) do dnia zapłaty na podstawie art. 481 § 1 k.c. w zw. z art. 455 k.c. (por. wyrok SN z dnia 6 marca 2014 r. V CSK 209/13, LEX nr 1446457). Nie można podzielić poglądu, że z uwagi na konkretyzację ostatecznej wysokości roszczenia o zachówek dopiero w chwili wyrokowania odsetki za opóźnienie w jego zapłacie należeć mogą się dopiero od daty wyrokowania. W pozwie, stanowiącym wezwanie do zapłaty, sprecyzowano wysokość żądanej sumy zachowku się domaga i powołano okoliczności uzasadniające istnienie i wysokość roszczenia. Pomiędzy datą otwarcia spadku a datą orzekania w niniejszej sprawie nie zaszła na tyle istotna zmiana wartości pieniądza aby należało przyjąć, że fakt ustalania wysokości zachowku według cen z chwili orzekania pociąga za sobą waloryzację świadczenia. Natomiast w panującej od szeregu lat sytuacji gospodarczej funkcja waloryzacyjna odsetek (istotna na przełomie lat 80' i 90' XX z uwagi na panującą podówczas inflację) jest drugorzędna w relacji do wybijającej się na pierwszy plan funkcji wynagrodzenia odsetkami wierzyciela za korzystanie przez dłużnika za okres opóźnienia z należnego wierzycielowi kapitału. Zasądzenie odsetek za opóźnienie dopiero od daty orzekania, a nie od dnia następnego po dniu wezwania do zapłaty, w sposób nieusprawiedliwiony premiowałoby dłużnika, który zwleka z zaspokojeniem ciężących na nim zobowiązań.

Mając powyższe na uwadze orzeczono jak w pkt I sentencji na podstawie wyżej cytowanych przepisów, oddalając powództwo w pozostałym zakresie jako bezzasadne w pkt II sentencji.

O kosztach postępowania orzeczono poprzez ich stosunkowe rozłożenie na zasadzie art. 100 k.p.c. przyjmując za podstawę stosunkowego rozłożenia, że powód wygrywa w 57,35 %, a pozwany w zakresie 42,65 %.

Na koszty poniesione przez powoda składają się:

- wynagrodzenie pełnomocnika w stawce minimalnej powiększonej o podatek VAT: 4428 zł.

Stosownie do wyników postępowania należy się powodowi zwrot kosztów w kwocie 2539,45 zł. i kwotę tę zasądzono w pkt III sentencji.

Na koszty poniesione przez pozwanego złożyły się:

- wynagrodzenie pełnomocnika: 3600 zł.

Stosownie do wyników postępowania należy się pozwanemu zwrot kosztów w kwocie 1535,40 zł. i kwotę tę zasądzono od powoda w pkt IV sentencji.

O pozostałej części wynagrodzenia należnego pełnomocnikowi z urzędu powoda (tj. kwocie 1888 zł. 55 gr.) orzeczono w pkt V sentencji poprzez przyznanie jej na zasadzie § 2 ust. 3 w zw. z § 6 pkt 6 w zw. z § 19 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2016 r. (tj. Dz. U. z 2013 r. poz. 461 ze zm.) w zw. z § 21 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. z 2015 r. poz. 1800).

Skarb Państwa poniósł w sprawie wydatki na opinie biegłych w łącznej kwocie 2760 zł. 65 gr. oraz w sprawie nie została uiszczona należna opłata od pozwu w kwocie 4000 zł. W pkt VI sentencji orzeczono na zasadzie art. 113 ust. 2 pkt 1 u.k.s.c. o ściągnięciu od powoda, z zasądzonego na jego rzecz w pkt I sentencji roszczenia kwoty 2883 zł. 01 gr. jako obciążającą powoda stosownie do wyników postępowania część wydatków poniesionych przez Skarb Państwa i należnej w sprawie opłaty. W pkt VII sentencji orzeczono na zasadzie art. 113 ust. 1 u.k.s.c. o ściągnięciu od pozwanego kwoty 3877 zł. 64 gr. jako obciążającą pozwanego stosownie do wyników postępowania część wydatków poniesionych przez Skarb Państwa i należnej w sprawie opłaty.